

discrepant, merament hipotètica, adduïren els Kahane un gr. bizantí *τοῦλο* (-dos, -don) «baggage train of an army» (*Jou. of Engl. and Germ. Philol.* LX, 1961, 473-6).

Cosa tan tardana, solta i de sentit secundari, bé es pot judicar manlleu d'origen occidental, probablement hispànic, per conducte genovès o venecià; en tot cas l'origen gòtic és ben inversemblant en un mot nàutic (cas únic entre els goticismes) i des del punt de vista de les dades germàniques. D'altra banda per molt que s'hagi afermat en terra hispànica com a terme nàutic, més amples bases mostra en francès antic i dialectal *itali* [1930]/*taut/taude* [S. XIII], també en textos navals o marins, però juntament amb el verb fr. ant. *tauder/taudir* 'cobrir', força freqüent a l'E. Mj. (God.), i del qual ha restat el fr. *taudis* 'tuguri' (sobre el qual més en Gamillscheg, *Homen. Krüger*, 1952, 25-26).

Potser convindria rectificar un poc el detall de la provenença germànica amb vehicle francès, partint, per a l'hispànic comú *toldar/entoldar/tolda*, del verb fr. ant. *tauder*, corresponent a l'esc. ant. *tialda* 'cobrir roba o tapissos' (< TELDAN, «to pitch a tent; to hang with cloth or tapestry» Zoëga), ags. *beteldan* 'cobrir, embolcar'; d'on *taude*, *tolda*, *toldo* postverbals. No sembla que hi hagi base gens sòlida ni cap versemblança semàntica per pensar en un origen pre-romà.⁴

Sí que fa rumiar, en canvi, la primerenca presència del mot com a terme nàutic en català, en concordança amb el portuguès i el castellà, sobretot tenint en compte la manca de termes en el lèxic de la marina catalana medieval, de procedència atlàntica i d'origen germànic. N'hi hauria per pensar seriosament en un mot d'origen àrabo-mossàrab. Però l'obstacle fonètic per partir de l'ar. *zulla* «auvent», «estrade a l'ombre», «couverture» és absolutament prohibitiu, i ho restarà sempre (passat que es trobés una variant vulgar en *t*-o *d*-, ben inesperada, a desgrat de l'enganyós paral·lisme entre *entolda* i *enjub* < *aljub* o anàlegs). Fixant-nos en els síndonims ll. TABULATUM > it. *tavolato* (citats supra) gens llançaríem a suposar un mossàrab **ṭāḡlato*, ultracorregit com *toldado* (a base de *caulera/caldera*, *baula/balda*, *soldó* < *sauló*)? Audaç i rebuscada combinació, de la qual dissuadeix la raresa dels mots marins d'origen andalusí (com el cast. OLA; més que més en català).

En definitiva, sí que hem de tenir present que les *toldes* són d'ús encara més vital i copiós a l'Atlàntic que al Mediterrani, diferència capaç d'explicar el cas rar d'un germanisme nàutic en les nostres costes. Altrament, cf. *ESTEPES* i algun altre.

DERIV.: *Toldo*, *entoldar* etc., V. supra. *Toldet* [Làbernia]. *Toldilla* [id.]. *Entoldament*. *Desentoldar*.

¹ Hi ha el lit. *tiltas* m. 'pont', amb parentela baltoeslava, però no crec que es pugui pensar a revisar la separació que fan els indoeuropeïstes entre una arrel TEL- d'on vindria aquest mot, i l'arrel DEL-T d'on prové el germ. TELD- 'cobrir' (Pok., *IEW*, 1061. ff., 195-14-19) imaginant que es tractés d'una arrel comuna on T- alternés excepcionalment amb D-

TOLDRE, antiq., 'treure, llevar', del ll. TOLLĒRE 'alçar', 'llevar, treure'. □ 1.^a doc.: juraments feudals del S. XI [1010 ---].

Entre molts: «Castrum de Recheshen, no-l te *tolré*, no-l te desrocharé, no-l te desvedaré», c. 1074; «ipsos castellos prescriptos no te-n *tolrei*, ne-ls te *tolrei* --- et si est homo --- qui t'o *tola* o te-n *tola*, adiutor te-n serei», doc. de Serrallonga, c. 1088 (*RLR* III, 278, 283); «--- de ipsos kastellos de Josa --- et de Gósal, neque de ipsas forteñas --- no les te *toltré*, ni les te *tolré*, ni les te vedaré ---» a. 1107, PPUjol, *DocVgUrg.*, 2.4.

En aquesta collecció apareix sovint en queixes per coses que han estat preses a algú: «R. de Ribes *tol* ecclesia de Ribes --- Arsen de Fu<1>là *tol* 4 modios ha Rosed; la donna de Maçanós *tol* los aloös --- bacalars de Vi<1>làg *tolgren* lo mul ad cap de scole --- e-l monge de Cuxà qui *tol* ecclesia de Tartera», doc. cerdà del S. XII; «--- G. d'Ofegat *tole* [leg. *tolc*] ad A. N. 28 oveiles» i a continuació 11 casos de *tolgren* amb subjecte plural, doc. de Segarra S. XII (ibid., 5.8 ---, 6.9 ---); 'impedir un fet': «d'a<1>lò d'En G. de Moncada e dels altres, que no volen fer residència, que vós avetz poder a totz temps que-l los *toletz*; e que no-ls tinga prou indulgència que n'agen», carta al bisbe d'Urgell del seu enviat al Vaticà, c. 1240-50 (ibid., 13.10).

En les *Homilies* tenim el Subj. pres. 3 *tola* com a reflexiu per a 'apartar-se': «Diz la Profeta --- *Declinat a malo* --- o dix que om *se tola* de mal ---»; «N. S. --- trencar manda lo cor, per aizò que om *se tola* les males cogitacions e-ls peccatz de si»; i també el tr., en el sentit de 'pendre, usurpar': «de N. S. --- lo Diabla li volia *tolre* tot son regisme e tot som poder, si pog<u>és» (2r5, 5v7, 6v19).

En la *Cròn.* de Jaume I també tenim juntes aquestes dues accs.: «faren-hi una brocada, que-ls *tolgren* de la vila una gran partida», «aquest és lo major embarc que él ha, que él no li poria *tolre* son dret en sa vida»; d'altra banda: «Ell dix-nos que peccat mortal era gran cosa, mas si Nós érem en cor que-ns en *tolguéssem*, que ell nos perdonaria»; i «—Dien que si vós los voletz pendre a mercè, que rendran lo cast. tell—. E Nós dixem-los que-ns *tolguessen* d'aquelles paraules, que per dues coses no-ls volíem pendre a mercè ---» (Ag., 325, 189, 435, 460).

És una paraula que ben sovint s'aplicava al cos humà, sigui a una part o a la totalitat: «Los sarraïns deven portar los cabells *tolts* en redon, e deven portar barba larga, e dels cabells no-s deven *tolre* a ús ne a costum de crestià», *CosTort.* (Ol., p. 57); «*tolch* lo cap a Santa Margarida», Vida ross. d'aquesta santa, 130; «clamà-s com --- En P. Salendí li avie dat ab lo puyn, e li menaçave decz cors a *tolre*» Camarasa, any 1295 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 183); «cuytaren a gran pressa envers lo vostre cavaller per voler-li *tolre* la vida», «d'encontre l'enderroquí a terra del cavall; e prestament fúi descavalcat per *tolre*-li la vida; e ell, agenollat, demanà-m perdó», JoMartorell (Ag. I, 177; II, 200).